

Szöllősy Vágó László

A NŐ SZEXUÁLIS OBJEKTUM-SZEREPÉNEK PSZICHOSZOCIÁLIS ÉS SZEXUÁLPSZICHOLOGIAI HÁTTERÉRŐL

„Milyen bajt okozott a nemi aktus az embernek,
hogy csak szégyenkezve mer róla beszélni, és kizárja
sok komoly és kulturált beszélgetésből?”

Montaigne (1533—1599.)

A szexuális magatartás megértését (még inkább megmagyarázását) évszázadokon át hátráltatta és még ma is zavarja a szexualitásnak alapvetően vagy elsősorban biológiai jellegét hangsúlyozó meggyőződés. Eredete ősrégi: a test és lélek kettőségének doktrínájából származik. A keresztény etika a „bűnös” nemi késztetéseket a test gerjedelmeire vezette vissza, az ösztönösségre, ami részben felmentette az embert az álszent felfogás által kiváltott büntudat alól: ami ösztönös (nem tudatos), az kisebb bűn. Az emberi ösztönök a viselkedést a kielégülés felé hajtánák, akárcsak az állatoknál, ha a lélek (szellem, értelem) nem vetne neki gátat, nem fogná a társadalmi viselkedési normák kordájába. Ez a szemléletmód egészen századunk elejéig megfelelt csaknem minden (filozófiai) emberképnek, a mindennapi gondolkodás szempontjait is érvényesítette, és hatása lényegében ma is jelen van a köztudatban, annak ellenére, hogy a modern szexuálpszichológia fejlődése századunk elején Freuddal és a pszichoanalízissel elindul, jöllehet Freud is biológiai nézeteket vallott, és élete végéig ragaszkodott az ösztönkoncepcióhoz.

A szexualitás pszichés vonatkozásainak felismerését mind a mai napig zavaró ösztönkoncepció — modern értelmezésben — azt fejezi ki, hogy az ideg- és endokrin-rendszer magában hordoz egy meghatározott programot, mely megfelelő környezeti ingerekre automatikusan megfelelő válaszreakciókat (viselkedést, magatartást) vált ki. Az állatok „fajspecifikus” viselkedésének kutatása elég meggyőzően bebizonyította, hogy a párzási folyamat és a szaporodás (vagyis a párzásra való késztetés megjelenésének ideje és erőssége, a párzást kiváltó ingerek jellege, a párzást kísérő viselkedés, a párzás lefolyása, az egyedek későbbi viszonya egymáshoz, az ivadék gondozás stb.) a fajra jellemző módon, biológiailag

meghatározott. Az ösztönkoncepció tehát lehetővé tette egy igen részletes biológiai kép megrajzolását a szexualitásról.

Az ösztönreakciók megértéséhez sokban hozzájárult a kibernetika, ami egy rendszer folyamatainak állandóságát szabályozások működésével magyarázza; az irányító rendszer feladata az állandóság megtartása, az irányító rendszerben rögzített mintának megfelelően (visszacsatolásos szabályozás: a megfelelő jelzés olyan folyamatot indít el, mely az irányított rendszert az irányító rendszerben rögzített modell állapotába hozza). Az emberi szexualitás kutatását azonban gátolta az ösztönkoncepció vulgáris alkalmazása, mivel az ember szexuális viselkedését túlon-túl leegyszerűsítette, úgy állítva be, mintha az emberi szexualitás is első-sorban (vagy kizárólag) ösztönhöz kötött, tehát biológiailag meghatározott volna, amin vajmi keveset változtat, hogy a nemi vágy és viselkedés (cselekvéssor) akaratilag szabályozható.

A nemi viselkedés egyedi változatainak nagy száma, a biológiai alaphelyzettől való eltérés széles skálája (amikor a kielégülést nem a másik nemű egyed nemi szervével való kopulációs kapcsolat váltja ki, hanem a nemi szerv más módon való ingerlése), a nemi szerep és a nemi identitás jelentőségének feltárása meggyőző érvekkel támasztotta alá azt a felismerést, hogy az emberi szexualitás nem magyarázható kizárólag az ösztönkoncepcióval: az emberi szexualitás a személyiség funkciója is, és a személyiségtényezők annyira jelentősek, hogy nélkülük a biológiai és a biopszichológiai tényezők nem szolgáltatnak megfelelő alapot a szexuális viselkedés megmagyarázásához. A köztudat mégis nehezen adja fel az ösztönmodellt, mint magyarázatot, kiváltképp a női szexualitás vonatkozásában. Mi több: ez a szemléletmód még a nemi szerep problémakörére is átsugárzik.

A nemi szerep elsajátítása, illetve a személyiségnek a nemi szereppel egybeeső viselkedésmintákra való formálása egyébként is meglehetősen bonyolult (az ösztönkoncepciónál mindenként összetettebb) kérdés: egyrészt a koragyermekkorai specifikus szociális ingerek, másrészt a későbbi (tudatos vagy spontán) személyiségformáló hatások függvényeként, a nemi szerep a szexualitás megfelelő kifejlődésének sajátos feltétele. Megértéséhez vissza kell térnünk a (biológiailag meghatározott) nemi státushoz.

Nemünk már a fogamzáskor eldől, a méhen belüli fejlődés során kialakulnak azok az elsődleges nemi jegyek, melyek alapján az újszülöttről az esetek óriási többségében, egyértelműen megállapítható, melyik nemhez tartozik — ez a nemi státus. A korai gyermekkortól a prepubertásig tartó biológiai „csend” alatt a nemi státusra ráépül a megfelelő (férfi vagy női) nemi szerep. A gyermek először azonosul biológiai nemével (*szexual self identity*). A nemi identitás a személyiségnek az a mélyen gyökerező, a személyiség tudattalan rétegeiben horgonyzó meggyőződését jelenti, hogy ő melyik nemhez tartozik.¹ Ez a meggyőződés a környezet hatására alakul ki; a környezet a születés pillanatától kezdve hangsúlyozza a nemek közötti különbségeket — a pólya vagy a fejkötő sza-

lagjától kezdve, a játékszereken, ruha- és hajviseleten keresztül az érdeklődés megfelelő irányba történő tereléséig. A további tanulások során a identitás képezi a megfelelő pszichoszexuális szerep (*gender role*), valamint a szociológiai nemi szerep (*sex role*) elsajátításának alapját.² A *sex role* tartalmazza a nőiesség, illetve a férfiasság viselkedésjegyeit, amelyek legteljesebben a nemi élet során, a partnerkapcsolatok viselkedésformáinak szerepvállalásában teljesednek be.

A nemre jellemző viselkedésformák tehát tanult magatartásmódok, melyeket környezeti hatásra sajátít el az egyén. És vajon mit sugall ez a környezet? — Ismét visszatér a biológiai nézőponthoz.

Az egyes állatfajok különböző nemű egyedei nemcsak a párzással és az ivadékgondozással kapcsolatos viselkedésben különböznek egymástól, hanem más téren is eltérő tulajdonságaik, magatartási formáik vannak. A hím általában erősebb, harciasabb, agresszívebb, élénkebb, mint a nőstény. Az ember számára régtől ismeretesebbek ezek a különbségek; az állatoknál megfigyelt viselkedési és magatartási különbségek sok tekintetben hasonlóknak tűntek az emberi nemek közötti különbségekhez, még ha ezek bonyolultabbak is. A férfi és a nő közötti fizikai és pszichológiai különbségek már a primitív civilizációkban is tudatosultak és bonyolult társadalmi struktúrák épültek rájuk, melyeknek háttérben az a felfogás állt, hogy a természet meghatározza a képességeket és a lehetőségeket a társadalomban. A nyugati kultúrák (gyakran vallási, társadalomfilozófiai) felfogás szerint a férfi rendelkezik nagyobb erővel, értelemmel, ítélőképességgel, erősebb jellemmel, kevésbé áll érzelmi befolyásolhatóság alatt, a nő ezzel szemben gyenge, érzelmes, akaratilag is gyengébb, értelmi képességei szerényebbek. Más kultúrákban ez még szélsőségesebb megfogalmazásban jelentkezhet: szemléletes példa erre a mohamedán társadalmak, a régi zsidó kultúra, a kereszténység egyes korszakai, ahol a nőt alig vették emberszámba.³ És jöllehet századunk tudományos és társadalmi fejlődése elsöpörte az atavisztikus előítéleteket, ezáltal a hagyományos férfi, illetve női nemi szerep egyensúlya megbomlott, de az új „szereposztás” még csak most van kialakulóban. Még a nők emancipáltságát is hajlamosak vagyunk aszerint mérni, hogy milyen jól állják meg a helyüket „férfias” foglalkozásokban. A nemi különbségek biológiai magyarázata azonban továbbra is fennmaradt, ami tovább bonyolítja a pszichoszexuális szerep meghatározását. Mert igaz, hogy az emancipált nő azonos jogokat igényel, de ezeknek a jogoknak a megvalósításában gyakran összeütközésbe kerül belénk csontosodott előítéleteinkkel.

A szülők viselkedésmintái ugyanis példaként állnak gyermekeik előtt, (akkor is, ha azokat később elutasítják). Így az álszemérmes, a szexualitást elutasító, sőt elfojtó nevelés hatására a fiatalságban továbbélnék egyes meghaladott erkölcsi normák, még akkor is, ha ezeket tudatosan (szóban) tagadja — például a kevtős erkölcs. És érdekes módon a férfiak — úgy tűnik, ez a mi patriarchális beállítottságunk velejárója — konzervatívabbak a nőknél: ha nem is ragaszkodnak úgy, mint apáik ahhoz,

hogy jöendő feleségük szűz legyen, de nem tartják túlságosan vonzó ajánlólevélnek partnerük gazdag vagy változatos szexuális „múltját”. Amíg a korszerű nemi erkölcs normái ki nem alakulnak, meg nem szilárdulnak a társadalmi és az egyéni tudatban, fennáll a veszélye, hogy bármilyen szexuális viselkedésforma bűntudatot válthat ki, az ezzel együtt járó szorongás pedig szexuális zavarokhoz vezethet.

A szexuális problémák száma növekedést mutat, ebből azonban nem kellene arra következtetni, hogy korábban az emberek többségének rendezett volt a nemi élete. Arról van inkább szó, hogy a szexelfojtás feloldódott, hogy az emberiségnek az a fele, amelyiknek még nem is olyan régen a szexuális nyomor volt az osztályrésze — a női nem is — igényli az örömteli nemi életet. A férfi lehetett szexuálisan agresszív, a nőnek ki kellett várnia, amíg kiválasztják, de még akkor is tartózkodónak kellett lennie. Elképzelhetjük, micsoda megdöbbenést vált ki egy ilyen fel-fogású férfiben, hogy partnere nemcsak hogy örömet talál a nemi életben, hanem igényli is az örömet.

Általános jelenség, hogy a férfi és nő közötti társadalmi különbségeket a nemek közötti biológiai különbségekre (a testi felépítésre, a szülésre, a gyermekgondozásra) vezetik vissza, amivel együtt jár a munkamegosztás hagyományos polarizációja is. Margaret Mead antropológusnőtől származik a férfias és a nőies lelki tulajdonságok biológiai elméletének első tudományos értékű kritikája. Mead három, egymáshoz viszonylag közel, de fizikailag elszigetelten élő új-guineai törzset vizsgált, és megállapította, hogy a három különböző kultúrában lényegesen mások a férfiak és a nők közötti pszichológiai különbségek, ennek következtében mások a nemek közti viszonyok is. Mindegyik törzsben más a nemek közötti munkamegosztás formája is. Az Arapesh törzs viszonyai a nyugati társadalmak viszonyaihoz hasonlóak, a Mundugumür törzsben a férfiak és a nők nagyon hasonlóak egymáshoz, mindkét nemet az agresszivitás és kezdeményezés jellemzi, a Tschambuli törzsben viszont a férfiak szelídek, háztartással és művészetekkel foglalkoznak, ezzel szemben a nők agresszívek, átveszik az irányítást a családi és társadalmi életben, kevesebb az érzelmi megnyilvánulásuk.⁴ Úgyszintén Mead írta le — egzotikus kultúrák megfigyelése alapján — a felnövekvő gyermekben a nevelés és életmód hatására kialakuló szokások és viselkedésszerű meg-szilárdulásának folyamatát — a szocializációt. Feltételezte, hogy a nemekre jellemző magatartásmódok kialakulása is ilyen szocializáció útján történik. Az utóbbi évtizedek kutatásai valóban azt bizonyítják, hogy a nemek jellegzetes viselkedésmódjának kialakulásában a kulturális hatások a döntő szerep.

A szerep azoknak a szabályoknak és előírásoknak összességét jelenti, amelyeket egy adott és társadalmilag minősített emberi helyzetben vagy társadalmi pozícióban lévő egyén követ más emberekkel való kapcsolataiban.⁵ A szerepelmélet a modern szociológia egy igen bonyolult teóriája. Eszerint a szerep interakciós fogalom: nem egy személyiség önmagában való viselkedését írja elő, hanem a más emberhez (vagy emberek-

hez) való viszonyt. Éppen ezért minden szerepnek megvan a maga szereppárja, mellyel kölcsönösségben áll — amellyel *komplementer*. A nemi szerepek *egymással* komplementerek.

A nemi szerepek — mint mondtuk — a szocializáció folyamatában alakulnak ki; minden ember tanulja őket (a tanulás szót a legtágabb értelemben használva). Sem a „szereptanulás” folyamata, sem azoknak a szociális hatásoknak túlnyomó része, melyek ebben a folyamatban részt vesznek, nem feltétlenül tudatos. Ugyanígy nem, vagy csak részlegesen tudatos a nemi szerepre jellemző viselkedés vagy magatartásmód, amire úgy is tekinthetünk, mint viselkedésprogramra, viselkedéssémára az adott emberi helyzetekben, viszonyokban. A nemi szerepek lényege tehát, hogy szabályozzák, rendszerezik a nemek közötti interakciókat, ezáltal a nemi viselkedés formái kereteinek, a szexuális kapcsolat feltételeinek is meghatározói, a társadalom elvárásait, normáit tartalmazzák, a munkamegosztás sémáitól kezdve, az erkölcsök és a szokások parancsain és tilalmain keresztül egészen addig, hogy milyen helyzetben hogyan kell és hogyan nem szabad viselkednie a férfinak, illetve a nőnek. Ma már nem vitás, hogy ezek a normák belső ellentmondásokat tartalmaznak; ez az antagonizmus onnan ered, hogy megfogalmazásuk a társadalmilag előnyösebb helyzetben levő nemtől, a mi esetünkben a férfiaktól származik.

Kiváltképp érvényes ez a megállapítás a szexualitás vonatkozásában: a nőket sohasem kérdezték meg, mit éreznek a nemi életben — olvashatjuk egy empirikus kutatás zárójelentésében.⁶ A szexualitásról évszázadokon keresztül csak férfiak írtak. Alig ötven évvel ezelőtt jelentek meg az első értekezések a szexualitásról nők tollából. Emellett nem téveszthető szem elől, hogy — tekintet nélkül a női emancipációra, vagy a szexuális forradalomra — a nők általában tartózkodóbbak szexuális megnyilatkozásaikban, mint a férfiak, túl gyakran készek még arra is, hogy szexuális kérdésekben elfogadják a férfiak nézeteit. Egyébként is: a szexualitást mindannyian egyénileg éljük át, ami még a szakember vagy a tudományos kutató esetében is megnehezíti az objektív következtetések levonását: a szexuális élet kérdéseinek vizsgálatában reálisan fennáll a veszély, hogy azokra egyoldalúan, saját nemünk szemszögéből nézünk. A kutatók — leggyakrabban férfiak — a statisztikai „normák” vizsgálata közben talán éppen ezért számtalan téves kérdést tettek fel, túl sokszor próbálták megmagyarázni a nőknek, mit kellene érezniük, ahelyett, hogy egyenesen megkérdezték volna, mit éreznek. A női szexualitást alapjában véve a férfi szexualitására, a közösülésre adott válaszként kezelték.

Tévedés volna, és a kérdés megengedhetetlen leegyszerűsítését jelentené, a női szexualitást bizonyos testi (biológiai) szükségletek kielégíttségének vagy ki nem elégítettségének szintjén vizsgálni. Mégis cáfolhatatlan tény, hogy a nőt évezredekön keresztül szexuális raboskodásra kényszerítette, a szexuális objektum szerepére degradálta a társadalmi normák rendszere.

A szexuális tevékenység — mint tudjuk — eredetileg kizárólag a fajfenntartást szolgálta. Az ember szexualitása azonban elszakadt eredeti

biológiai alapjaitól és tanult viselkedéssé vált: nemi késztetései nem kötődnek sem biológiai ciklushoz, sem évszakhoz, hiszen többé nem kizárólag reprodukzív funkciót töltenek be, hanem elsősorban az örömszerzést (és -nyújtást) szolgálják. A kielégülés igénye is sokkal inkább pszichés, mint biológiai indítékú — sem a férfi nemzéképtelensége, sem a nő fogamzásra való alkalmatlansága nem akadály a sikeres szexuális életnek, és fordítva: anatómiailag és fiziológiailag teljesen hibátlan szervi felépítés mellett is előfordulhatnak (és gyakran elő is fordulnak) olyan zavarok, melyek megzavarhatják, vagy akár meg is hiúsíthatják a nemi aktivitást.

Az ember humanizálta a szexualitást, ami egy jellegzetesen emberi érzelemben, a szerelemben éri el teljességét. A kettő semmiképpen sem azonosítható egymással — még közös szavunk sincs rájuk —, egyik a másik nélkül is elképzelhető, egyik nem zárja ki a másikat. Az utóbbi években a szerelem sokat veszített társadalmi súlyából, a szexualitás nagyjából ugyanennyit nyert. És ezzel a súlypont-áttevéddéssel kapott mind nagyobb jelentőséget a szexualitás beteljesülése, az orgazmus.

Kinsey fontos felismerése volt, hogy a nemi élet vizsgálatának központjába az orgazmust helyezte: a párkapcsolat egyik lényeges (vagy talán leglényegesebb?) kérdése, hogy képesek-e a partnerek kielégülésre és egymás kielégítésére — nemcsak a szexuális örömszerzés és -nyújtás kölcsönössége miatt, hanem mert a szexuális kielégületlenség — okozta feszültség irradiál: átsugárzik az együttélés minden területére.

A hagyományos felfogás szerint az egyedül természetes szexuális alaphelyzet, a közösülés (e felfogásnak meglepő módon még ma is vannak tudományos tekintélyt élvező szószólói) a férfi számára ritka kivételtől eltekintve meg is hozza az igényelt kielégülést. A nők e tekintetben összehasonlíthatatlanul hátrányosabb helyzetben vannak. Az utóbbi évek, évtizedek minden szexológiai tárgyú szakkönyvében jelentős terjedelmet kap a nő orgazmusának kiesése (anorgazmia) mint a szexuális élet leggyakoribb zavarainak egyike. Azt jelentené ez, hogy a modern nő ritkábban jut szexuális örömhöz, mint korábban? — Szó sincs erről, csak elődei talán meg sem fogalmazták magukban a kérdést, jogot formálhatnak-e öröme.

Helene Michel Wolfromm véleménye szerint a francia nők 40 százaléka nem érez kielégülést, a Griffith által vizsgált angol nők közül 41 százalék soha nem jut el az orgazmusig. Helene Stourzh bécsi vizsgálati szerinti megkérdezett 1500 nő egy harmada soha nem érez orgazmust. Hasonló adatokkal találkozunk Hanna Malewska lengyelországi kutatásainak anyagában is. A. M. Sviadosh és Z. V. Rozsanovszkaja vizsgálatai alapján a szovjet nők orgazmusélménye a következőképpen oszlik meg: a nők 16 százaléka minden vagy majdnem minden közösülésnél eljut az orgazmusig, 22 százalék az esetek több mint felében, 44 százalék néha (az esetek felénél kevesebbszer), 18 százalékuk pedig soha nem érez kielégülést. Dr. Szilágyi Vilmos Magyarországon végzett kutatásának adatai szerint a vizsgált populáció (293 nő, közülük 287 fő-

iskolás) 22,8 százaléka 50 százalékon alulira becsüli orgazmusai arányát, 16,6 százalék 50—70 százalékosra, 20,8 százalék 70—90 százalékosra. Minthogy 31,5 százalék nem válaszolt, feltételezéseik szerint a nők legalább felének komoly orgazmusproblémái lehetnek.⁸

Az ismertetett adatok mellett hivatkozhatunk több szexológiai vizsgálat nálunk is publikált, az itt felsoroltakból lényegesen nem eltérő adataira,⁹ melyek mindegyike arról tanúskodik, hogy az orgazmus élménye a nőknél távolról sem olyan természetes velejárója a nemi aktusnak, mint a férfiaknál. Törvényszerű ez? — Sviadosh biológiai szemléletű magyarázata szerint igen. Szerinte a magyarázat az, hogy a férfiaknál rendszerint csak ejakulációval együtt lép fel orgazmus. Nőknél az orgazmus nincs kapcsolatban az ovulációval — a megtermékenyülés a nemi kielégüléstől függetlenül is létrejöhet. Azok a férfiak, akiknél nemi vonzalom, erekció és ejakuláció nem jelentkezett, utódok híján a természetes kiválasztódás áldozataivá lettek. A nők a nemi kielégüléstől, az orgazmus előfordulásától függetlenül is képesek a nemi életre és a faj fenntartására, ezért a nemi vonzalom alacsony szintjén vagy teljes hiányában, anorgazmia mellett is megkímélte őket a természetes kiválasztódás.¹⁰

Ha ez így volna, hogy lehet, hogy a nők óriási többsége más szexuális szituációban (maszturbáció, petting, homoszexuális kapcsolat) nemcsak hogy el tud jutni az orgazmusig, hanem rendszeresen, sok közülük esetenként többször is eljut. Kinsey kutatásai szerint az amerikai nők 62 százaléka végzett élete folyamán (orgazmussal is járó) maszturbációt, Hite jelentése alapján ez az arány még magasabb: 88 százalék! Ezek szerint eleve téves az a belénk gyökerezett felfogás, hogy a nők szexuálisan „hűvösebbek”, „passzívabbak”, még inkább, hogy „igénytelenebbek” volnának. Más kérdés, hogy szexuális kultúránk központjában a közösülés és az általa kiváltott orgazmus áll, hogy a nagyajak-kisajkak-klitorisztájékra lokalizált (ezek stimulálása által kiváltott) orgazmusélményt *a priori* alacsonyabb értékűnek minősítettük, amit az ún. „vaginális” és „klitorális” orgazmus közötti minőségi különbséget megfogalmazó (spekulatív) értékelés fejez ki legnyilvánvalóbban. Masters és Johnson kutatásainak eredményei egyértelműek: nincs különbség a két fajta orgazmus között, illetve ha van, ez nem fiziológiai, hanem pszichés eredetű — a maszturbálás által kialakult (környezeti hatás által megerősített) büntudatra vezethető vissza. A klitorálisan lokalizált orgazmus komponensei — az orgazmuséi általában — pszichés és mechanikusak. A klitorisztájék azonban erős pszichés háritás alatt áll, jóllehet a mechanikus ingerlés feltételei lényegesen jobbák, mint a vagina esetében. A szexuálisan bizonytalan férfi, de ugyanígy a túlzottan magabiztos is, a nő klitoriszra lokalizált orgazmusát saját kudarcának tekinti, ezért el is fogadja a nő háritását, mert így elkerülheti azt a látszatot, mintha „normálisan” nem tudná kielégíteni partnerét. A „természetes” szexuális tevékenység, emiatt a nő számára gyakran még annyi örömet sem jelent, mint a „bűnös” maszturbálás, mivel az előjáték mechanikus és pszichés ingereinek (simogatás, csók, a mellek és a nemi szervek inger-

lése) elmaradása miatt izgalmi szintje nem kerül szinkronba a férfiével. Az erotikus izgalmi szint a tényleges aktus megkezdése (a pénisz immiszziója) után rövid ideig még emelkedhet, aztán stagnál, visszaesik; a személyiség „tudja” (jobban, mint a tudat), hogy „így” most sem fog kielégülni, bizonyos idő után az ingerelhetőség is megszűnik. Az ejakuláció után, amikor nyilvánvalóvá válik, hogy az orgazmus (ismét) elmaradt, a „megértő” vagy „felvilágosult” férfi talán megkísérli — rendszerint manuálisan — orgazmushoz juttatni partnerét. Az ingerelhetőség azonban, mint mondtuk, megszűnt és az orgazmus elmaradása feletti kudarcélmény következtében a legtöbb nőt zavarja, hogy a férfi mintegy kötelességét teljesíti. Az előjáték során vagy az aktus közben, amikor a partnerek emocionálisan és szexuálisan felhangolt állapotban voltak, lett volna természetes ez az igyekezet.

A nő a szerelem beteljesülését várja a szexualitástól. Érzelmileg közelít a szexuális élethez és érzelmileg távolodik el, ha nem találja meg benne, amit keresett. Ilyenkor konfrontálódik a férfival, akit szeret, s a szexuális partnerrel, akiben csalódott. A férfi, aki minden egyéb vonatkozásában kedves számára, nem váltja be azt a reményt, amit nem is hozzá, hanem a szexualitáshoz fűzött. Ez még akkor is így lehet, ha a férfi „mindent megtesz” azért, hogy partnere jól érezze magát. A nő orgazmusa győztesé tehetné a férfit az érzelmek viharos találkozásában, az orgazmus azonban nem mindig következik be, csak ritkán, talán soha. A nő számára pedig az aktus nem teljesítmény; saját orgazmusát is a férfi teljesítményeként éli meg, ezért fordul a szexualitás ellen, ha nem éri el az orgazmust. A férfit nem tudja elhárítani, mert újra és újra kezdeményez, és ha az újabb aktusok sem közelítenek a nő elvárásaihoz, egyre jobban eltávolodik a szexualitástól, mely eltávolodás legpregnansabbán az anorgazmiában nyilvánul meg. Mert a férfit nincs ereje elhárítani (túl sok bonyodalommal járna, fél a férfi dühétől, a veszekedésektől, a kapcsolat megromlásától, attól, hogy a férfi elhagyja őt), ezért a szexualitást hátrítja el, ami különféle tünetekben jelenik meg, sok esetben a nő tudta és látszólagos akarta ellenére, de mindig érzelmeitől vezérelve (pszichés, szomatikus és pszichoszomatikus zavarok). A különböző, organikusan megmagyarázhatatlan szexuális zavarok csak sparyolfalul szolgálnak a nem kívánatos szexuális tevékenység elhárítására.¹¹

Ma már a nők is igénylik az örömteli szexualitást és nemcsak „asszonyi kötelességből” akarnak házasetet élni. Ugyanakkor a férfi számára súlyos presztízvesztés, ha kiderül, hogy nem képes a nő elvárásainak eleget tenni. De még a ma emberé sem vállalkozik szívesen arra, hogy „hétpecsétés” titkát megossza valakivel: legkevésbé azzal, aki pedig elsősorban tehetne valamit érte — a partnerrel —, mert valamiféle tévesen értelmezet önérzet tilalomfát állít a megnyilatkozás elé. Ez azonban — sajnos — csak egyike a számtalan tilalomfának, mellyel a letűnt korok olyan bőven tűzdelték tele a szexuális élet minden megnyilvánulását. Pedig a szexuális viselkedés heteroszexuális kapcsolatban már nem

magánügy: a párhelyzet két ellenkező nemű, különböző nevelésű és eltérő jellemű ember adaptációs próbája.

Itt kell figyelmeztetnünk újólágra arra a már ismert tényre, hogy a sikeres (és kulturált) szexuális viselkedés tanult magatartásmód — tanulás, gyakorlás, bevéődés eredménye. A viselkedésmódok a környezetben lévő modellek közvetítésével, az egyéni fejlődés folyamán épülnek be a személyiség szerkezetbe. A fejlődő gyermek a nemi identitáson és a szociálisan megengedett (meghatározott) nemi viselkedésformákon túl nemigen kap használható információkat a későbbi sikeres szexuális élethez, a két nem egymáshoz való viszonyának társadalmunk által elfogadott elvekkel összhangban való tudatosításához. A nemek közötti helyes viszony nevelésében — jóllehet egyesek hajlamosak ezt a szexuális nevelés formára szűkíteni — erkölcsi, pszichikai, szociális, biológiai, fiziológiai, higiéniai, gazdasági, jogi, és ki tudná felsorolni, hányféle más elem található. Ez a tény, továbbá az, hogy a szexualitás a személyiség integrális része, éppen ezért nem szakítható ki a személyiség egészéből, eleve azt sugallja, hogy a nevelés parcializálásával („szexuális nevelés” mint tantárgy, illetve mint nevelési terület) vajmi keveset tehetünk a meghaladott normák és felfogások felszámolásában. A nő szexuális objektum-szerepe pedig éppen ezeknek a normáknak és felfogásoknak a produktuma — még ha recseg-ropog is ennek a felfogásrendszernek a szerkezete. Korunk szexuális erkölce ugyanis forradalmi átalakulásban van: az ún. szexuális forradalom egyik jelszava — „szexuális szabadságot!” — azonban csak a személyes szabadság egészének megvalósítási folyamatában képzelhető el.

Engels A család, a magántulajdon és az állam eredete című munkájában kiveti annak az új társadalomnak a vízióját, melyben a nő *ténylegesen* egyenrangú, szabad tagjává válik a közösségnek. Eszerint a nő családi és társadalmi emancipálódásának feltételei, hogy felszabaduljon férje iránti alárendelt szerepéből, hogy mentesüljön a hagyományos háztartási munkától és hogy egyenrangúan kapcsolódhasson be a társadalmi munka minden formájába. A sokoldalúan fejlett, szabad személyiség — társadalmunk embereszménye — megfogalmazásában is felismerhetők ezek a kritériumok. A megfogalmazás azonban nem jelent egyúttal megvalósítást is: a szociológusok szerint 50—60 évre, a korábbi nemzedékek eltűnésére van szükség ahhoz, hogy a korábbi szexuális erkölcsi attitűd nyomai is törölődjenek a tudatból. Már pedig egyelőre az új felfogás ellenében hatnak a környezeti hatások útján a fiatalok személyiségébe épülő elavult erkölcsi alapsémák, melyek olyan forrásokból táplálkoznak, mint a kettős erkölcs, a nő meghirdetett és valós társadalmi-gazdasági helyzetének dualizmusa, ha nem is kiszolgáltatottsága, de még mindig gyakori függősége a férfitől, a családon belüli szerep-steretotípiák, stb., melyek túlhaladása még előttünk áll.

A nemi erkölcs mindig az általános társadalmi állapotok rendkívül érzékeny indikátora volt, és maradt. Vajon a mi erkölcsünkről mi lesz az utókor véleménye? . . .

Jegyzetek

- ¹ Dr. Buda Béla: I. m. 104. oldal
- ² A nemzetközi szakirodalomban így meghonosodott szakkifejezések; gender = a nyelvtani nem angol nyelvű elnevezése
- ³ Ráth Vég István idéz egy XVI. századi tudományos értekezést, melynek témája, hogy helyes-e a nőket embernek tekinteni, nem volna-e helyesebb állatoknak tekinteni őket. Hasonló beállítottságú a századforduló köynvsikere, Möbius lipcsei pszichológus „műve”, A nő élet-tani gyengeelméjűségéről.
- ⁴ Mead, Margaret: Férfi és nő.
- ⁵ Dr. Buda Béla: I. m. 84. oldal
- ⁶ Hite, Shere: Izveštaj Hite
- ⁷ Sviadosh, A. M.: I. m. 49. oldal
- ⁸ Dr. Szilágyi Vilmos: I. m. 62. oldal
- ⁹ Alfred Kinsey, William Masters és Virginia Johnson, Shere Hite és mások
- ¹⁰ Sviadosh, A. M.: I. m. 49. oldal
- ¹¹ Dr. Lux Elvira: I. m. 116. oldal

Felhasznált irodalom:

- Dr. Buda Béla: A szexualitás modern elmélete, Budapest, 1974.
- Dietz-Hesse: Szexológia. Budapest, 1975.
- Hite, Shere: Izveštaj Hite. Zágráb, 1980.
- Klajn, Vladislav: Seksulani život čoveka (a Duševni život čoveka című gyűjteményből). Belgrád—Újvidék, 1981.
- Dr. Lux Elvira: Szexuálpaszichológia. Budapest, 1981.
- Mead, Margaret: Férfi és nő. Budapest, 1970.
- Sviadosh, O. M.: A nő szexuálpatológiája. Budapest, 1974.
- Dr. Szilágyi Vilmos: Pszichoszexuális fejlődés — párválasztási szocializáció. Budapest, 1974.

Rezime

O psihosocijalnoj i psihoseksualnoj pozadini uloge žene kao seksualnog objekta

Shvatanje, a pogotovu objašnjenje seksualnosti vekovima je ometalo, a i danas otežava biološko tumačenje seksualnog ponašanja, koje ima svoje korene u dualističkoj podvojenosti tela i duše, karakteristične za hrišćansku etiku. A ovo shvatanje još i dan-danas deluje, mada je početkom ovog veka počeo razvoj seksologije i posebno seksualne psihologije.

Biološka koncepcija seksualnosti, po kojoj je seksualni nađon osnovna i jedina determinanta seksualnog ponašanja čoveka, jeste pojednostavljeno, vulgarno prenošenje znanja o životinjskoj na područje čovekove seksualnosti, zanemarivanje svih socijalnih i psiholoških komponenti, kojima je bogato protkan čovekov seksualni život. Čovek je humanizovao seksualnost, u njegovom slučaju ona se odvijala od svoje prvobitne biološke funkcije: postala je izvorom

užitka — prvenstveno za muškarce. Ova se okolnost često pokušava objasniti biološkim, generičkim, filogenetičkim tumačenjem razvoja seksualnosti. Pri tome se smete s uma, da je seksualna uloga, koja je osnovni indikator seksualnog ponašanja, u osnovu društvena tvorevina, i da je ona osnovni vinovnik degradacije žene na ulogu seksualnog objekta.

Seksualni moral je bio i ostao veoma osetljiv pokazatelj odnosa u društvu, stoga je njegovo istraživanje — a ova je studija jedan pokušaj za osvetljenje psihosocijalne i psihoseksualne pozadine seksualnosti — imperativ prevazilaženja zastarelih shvatanja o seksualnosti uopšte, a posebno ženske seksualnosti.

Summary

Psychosocial and Psychosexual Background of Treating Women as Objects of Sex

The biological interpretation of sexuality has obstructed and still does, the development of modern explanations of the same matter. Biological interpretation originates from the dualistic difference between human bodies, which theory is a characteristic christian teaching of christian ethics. This interpretation still exists, even though that some signs of development can be recognized due to the development of sexology and sexual psychology on the beginning of this century.

The biological concept which says that sexual instinct is the only determinant of sexual behaviour is just a vulgar transmission of knowledge about animals to the field of humans sexuality, ignoring social and psychological components so much present in human sexual life. People have humanised sexuality deviding it from the biological function: making it a source of enjoyment — especially for men. These facts are tried to be explained by some biological, generical, phylogenetical theories. The fact that sexual role, which is the major indicator of sexual behaviour, which is as a matter of fact a social product is often forgotten, so is the fact that it is the basic culprit of women's degradation to objects of sex.

Sexual morals have been and still are a sensitive determinant of relations in the society, so the research concerning this matter is an imperative of overcoming the old viewpoints of sexuality mostly concerning women.